

15.10.2019

EOAK/2692/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

REHTORIN MENETTELY TAPAAMISESSA OPISKELIJAN ISÄN KANSSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli ammattiopiston rehtorin menettelyä poikansa opintoja koskevassa asiassa. Kyse oli asiassa järjestetyn neuvottelutilaisuuden järjestelyistä eli ennen muuta tilaisuuden nauhoittamisesta ja tilaisuudesta laaditun muistion sisällöstä.

Kantelija kertoi pyytäneensä poikansa asiassa ja tämän valtuuttamana palaveria ammattiopiston kanssa. Pyyntöön oli aluksi lupauduttu ja seuraavana päivänä se oli evätty "lyömällä luuri korvaan". Tämän jälkeen kantelija oli valittanut asiasta kaupungin johdolle, jonka myötävaikutuksella ammattiopisto oli suostunut 8.5.2018 pidettyyn palaveriin. Kantelija oli jakanut etukäteen palaveria varten laatimansa esityslistan, jossa hän oli ilmoittanut, että palaveri nauhoitetaan muistion laadinnan lisäksi. Palaverin alkaessa rehtori oli ilmoittanut, että palaveria ei saanut nauhoittaa. Rehtori oli viitannut Kuntaliiton lakimiehen kanssa käymäänsä keskusteluun. Lisäksi rehtori oli hylännyt kantelijan ennalta jakaman esityslistan ilmoittaen, että palaveri etenee hänen laatimansa esityslistan mukaisesti.

Koulutuspäällikkö oli toiminut muistion kirjaajana ja tilaisuudessa sovittiin, että kantelija tarkastaa ja hyväksyy muistion ennen sen jakelua. Laadittu muistio ei kantelijan mielestä ollut vastannut juuri lainkaan keskustelun kulkua, ja hän oli lisännyt kommentoiden omat tarkennuksensa ja palauttanut sen rehtorille, joka taas oli tehnyt muistioon muutoksia kantelijan kommentoinnin pohjalta. Muistio ei kuitenkaan edelleenkään ollut kantelijan mielestä vastannut keskustelun kulkua.

Tässä vaiheessa kantelija oli ilmoittanut rehtorille 12.5.2018 haluavansa tietoonsa Kuntaliiton lakimiehen nimen, jotta hän voisi tiedustella nauhoituksen kiellon tarkempaa syytä. Rehtori ei ollut tähän vastannut, joten kantelija oli pyytänyt häneltä uudestaan lakimiehen nimeä 13.5.2018. Rehtori ei ollut edelleenkään tähän vastannut ennen kuin 18.5.2018, jolloin hän oli kertonut muistion olevan laadittu kantelijan kommenttien mukaisesti.

Mikäli muistio olisi korjattu vastaamaan tarkastuksen yhteydessä syntyneitä kantelijan kommentointia, kantelija olisi luonnollisesti silloin myös hyväksynyt sen. Kantelijan pyyntöön saada nauhoituksen kieltäneen lakimiehen yhteystiedot rehtori oli todennut lakimiehen olevan lomalla kuun loppuun saakka, minkä jälkeen rehtori mahdollisesti antaisi lakimiehen yhteystiedot.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapaamisen nauhoittaminen

Rehtori oli selvityksensä mukaan etukäteen keskustellut mahdollisesta nauhoittamisesta Kuntaliiton johtavan lakimiehen kanssa. Tämä oli todennut rehtorin voivan esittää mahdolliseen nauhoittamisesitykseen, että palaveria ei nauhoiteta, ja katsoa, miten asia etenee. Rehtori oli näin menetellyt, ja kantelija oli tyytynyt ratkaisuun.

Menettely johtui kantelijan käyttäytymisestä liittyen kyseisen tapauksen aikaisempiin tilanteisiin, joista oppilaitoksen eräät opettajat ja kv-koordinaattori olivat rehtorille kertoneet. Kantelija oli rehtorin mukaan syyllistänyt henkilökuntaa lähes jokaisesta sanasta. Kärjistäminen ja syyllistäminen oli ollut oppilaitoksen näkökulmasta niin voimakasta, että osa asiaan liittyvistä henkilöistä oli ahdistunut siitä erittäin paljon. Siksi rehtori oli pitänyt parempana tehdä palaverista muistio, jonka molemmat hyväksyvät nauhoitteen sijaan.

Totean tapauksessa olevan kyse siitä, onko viranomaisella oikeus kieltää asiakkaaltaan asiakastapaamisen tallentaminen. Aihepiiriä on laajasti arvioitu muun muassa apulaisoikeusasiamies Maija Sakslinin 17.12.2014 antamassa päätöksessä dnro [2276/4/13](#), joka koski sosiaalitoimen menettelyä asiakasneuvottelun tallentamista koskevassa asiassa. Sosiaalitoimen viranhaltijat olivat kieltäneet neuvottelutilaisuuden videokuvaamisen, ja tilaisuus olisi peruutettu, mikäli videokuvaamista olisi jatkettu.

Koska päätös on julkaistu kokonaisuudessaan oikeusasiamiehen kanslian verkkosivuilla (www.oikeusasiamies.fi), tyydyn tässä yhteydessä toteamaan siitä tiivistettynä seuraavan.

Päätöksessä on oikeusohjeina viitattu julkisen vallan käyttöä koskevaan perustuslain 2 §:n 3 momenttiin, yksityiselämän suojaa koskevaan perustuslain 10 §:n 1 momenttiin ja rikoslain sääntelyyn, sananvapautta koskevaan perustuslain 12 §:n 1 momenttiin ja sen esitöihin sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklaan, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamista koskevaan perustuslain 22 §:ään, tiedonsaantioikeutta ja salassapitoa koskeviin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännöksiin ja henkilötietolakiin sekä oikeus- ja laillisuusvalvontakäytäntöön. Tämä perusteella apulaisoikeusasiamies katsoi, että viranomaisen ei voi kieltää ilman lakiin perustuvaa oikeutta asiakasta tallentamasta viranomaisessa käymäänsä neuvottelua. Tämä tallentaminen voidaan tehdä erilaisin teknisillä apuvälineillä, esimerkiksi videoimalla tai äänitallentamalla asiakas- tai muu tapaaminen. Pelkästään se, että henkilö tallentaa käymäänsä keskustelua viranomaisen kanssa, ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan vielä merkitse, että tällä loukattaisiin viranomaisessa työskentelevien yksityisyyttä.

Totean, että rehtori ei selvityksessään ole edes vedonnut henkilökunnan yksityisyyden suojaamiseen vaan lähinnä henkilöstön aiempiin kokemuksiin kanssakäymisestä kantelijan kanssa. Korostan tässä yhteydessä, että en enemmälti voi arvioida tätä perustetta. Käytettävissäni oleva selvitys ei täsmennä lähemmin sitä, millä tavoin keskustelua asiasta on kantelijan kanssa käyty. Pidän riittävänä viitata edellä todettuun aiempaan laillisuusvalvontaratkaisuun ja saattaa sen ammattiopiston rehtorin tietoon. Tässä arvioissani olen ottanut huomioon myös sen, että rehtori oli pyrkinyt varmistamaan oikeat toimintatavat ottamalla yhteyttä Kuntaliiton lakimieheen.

3.2 Muistion sisältö

Rehtorin selvityksen mukaan tilaisuudesta laadittu muistio oli toimitettu kantelijalle, joka esitti siihen muutoksia, jotka tehtiin niiltä osin kuin ne olivat olleet käydyn palaverin mukaisia. Korjattu muistio ei ollut kantelijan hyväksyttävissä. Tämän jälkeen rehtori oli lähettänyt kantelijalle sähköpostin, jossa hän oli todennut näyttävän siltä, että yksimielisyyttä muistion osalta ei saavuteta, joten molemmilla osapuolilla on palaverista oma muistio. Tästä asiasta käydystä keskustelun sisällöstä ei päästy yhteisymmärrykseen, joten molemmat osapuolet olivat tehneet asiasta omat muistiinpanot.

Totean oikeudellisen arvioinnin lähtökohdista ensiksi seuraavan. Hallintolain 19 §:ssä säädetään asian vireillepanosta, joka tapahtuu pääsäännön mukaan kirjallisesti ja viranomaisen suostumuksella myös suullisesti. Lain 37 §:ssä säädetään suullisesta vaatimuksesta ja selvityksestä, jollaisen esittämiseen on asianosaiselle varattava tilaisuus, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi ja kirjallinen menettely tuottaa asianosaiselle vaikeuksia; asianosaisen pyynnöstä vi-

ranomainen voi varata tällaisen mahdollisuuden myös muissa tilanteissa. Lain 38 §:ssä säädetään puolestaan katselmuksesta, josta on pidettävä pöytäkirjaa, ja lain 39 §:ssä tarkastuksesta, josta on laadittava kirjallinen tarkastuskertomus. Lain 40 §:ssä taas säädetään suullisesta todistelusta. Lain 42 §:n mukaan tiedot suullisesti esitetyistä vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, on kirjattava tai muulla tavoin rekisteröitävä.

Nyt esillä olevassa tapaamisessa ei mielestäni ole varsinaisesti ollut kyse mistään edellä luetelusta tilanteesta, joka olisi liittynyt asian vireillepanoon tai jo vireille pannun asian selvittämiseen.

En voi ottaa kantaa siihen, mitä tilaisuudessa oli keskusteltu, enkä siihen, millainen keskustelusta laaditun muistion tulisi sisällöltään olla. Selvää on kuitenkin se, että mikäli osapuolet ovat erimielisiä keskustelun kulusta ja sisällöstä, kumpakaan ei voida velvoittaa hyväksymään asiakirjan sisältöä sellaisenaan, kun otetaan lisäksi huomioon se, että sovellettavaksi lähinnä tulevasta hallintolaista ei mielestäni suoraan ole ylipäätään edes johdettavissa muistion tai pöytäkirjan laatimisvelvollisuutta esillä olevan kaltaisista keskustelutilaisuuksista. Mikäli asiasta halutaan laatia kirjallinen dokumentaatio ja osapuolet jäävät keskustelun sisällöstä erimielisiksi, ei ole mielestäni poissuljettua laatia esimerkiksi joko yksi asiakirja, johon kirjataan erikseen kummankin osapuolen näkemykset keskustelun sisällöstä, tai kumpikin osapuoli laatii oman kirjallisen selontekonsa näkemyksistään keskustelun sisällöstä. Menettelytapa jää osapuolten itsensä harkittavaksi (ks. myös kohta 3.3).

Minulla ei siten ole edellä mainitussa suhteessa oikeudellisia perusteita puuttua rehtorin menettelyyn. Totean kuitenkin, että mikäli keskustelutilaisuus olisi nauhoitettu, esillä olevalta muistion sisältöä koskevalta erimielisyydeltä olisi todennäköisesti välttytty.

3.3 Lakimiehen nimen ilmoittaminen

Rehtorin selvityksestä ei ilmene, oliko hän – ja jos oli niin milloin – ilmoittanut kantelijalle tämän pyytämän lakimiehen nimen ja sähköpostiosoitteen.

Kantelun liitteenä olleista sähköposteista ilmenee, että kantelijan pyyntöön 13.5.2018 saada Kuntaliiton lakimiehen nimi ja sähköpostiosoite rehtori oli 18.5.2018 vastannut seuraavasti:

”Muutimme muistion muilta osin pyyntönne mukaiseksi paitsi allekirjoittaneen tekstin kohdalta, joka on alkuperäisen mukainen. Nyt näyttää siltä, että tilaisuudesta jää kaksi muistiota, teidän kommenttien mukainen päivitetty muistio (viimeiseksi lähetetty päivitetty muistio) ja sitten varmaankin teidän oma tekemä muistio. Näyttää siltä, että yksimielisyyttä muistion osalta ei saavuteta. Viittaamani lakimies palaa kuun lopussa lomalta, jonka jälkeen voin mahdollisesti välittää luvan saatuani hänen yhteystiedot. Palaan siis asiaan mahdollisimman nopeasti.”

Tätä ennen kantelija oli rehtorille 12.5.2018 lähettämässään sähköpostissa tiedustellut seuraavaa: *”Minkä niminen on tämä mainittu Kuntaliiton lakimies? Keskustelun alussa mainitsit nimen, mutta jäi kirjaamatta se ylös.”*

Totean, että salassa pidettävä ei käsitykseni mukaan voi olla sellaisen Kuntaliiton lakimiehen nimi, jolta saamaansa ohjeeseen rehtori oli vedonnut tilaisuuden nauhoittamisen kieltäessään. Mitä tulee lakimiehen sähköpostiosoitteeseen, Kuntaliiton verkkosivuilta on pääteltävissä ainakin henkilökunnan sähköpostiosoitteiden loppuosa. Tähän nähden katson, että rehtorin toimintansa tueksi viittaaman lakimiehen nimi ja sähköpostiosoite olisivat olleet annettavissa kantelijalle heti hänen niitä pyydettyään. Kun näin ei käytettävissäni olleen aineiston perusteella ainakaan heti ollut tapahtunut, en pidä rehtorin menettelyä hyvän hallinnon mukaisena.

3.4 Puhelinkäyttäytyminen

Selvityksen mukaan koulutuspäällikkö oli päättänyt puhelun yksipuoleisesti pitkään jatkuneen sananvaihdon päätteeksi ja esittänyt anteeksipyyntöä asiasta 8.5.2018 olleen keskustelun aikana. Kantelu ei tältä osin edellytä toimenpiteitäni.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.1 ja 3.3 esittämäni käsitykset ammattiopiston rehtorin tietoon. Samalla kiinnitän hänen huomiotaan siihen, mitä olen todennut edellä kohdassa 3.2.

Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.